

۲۴

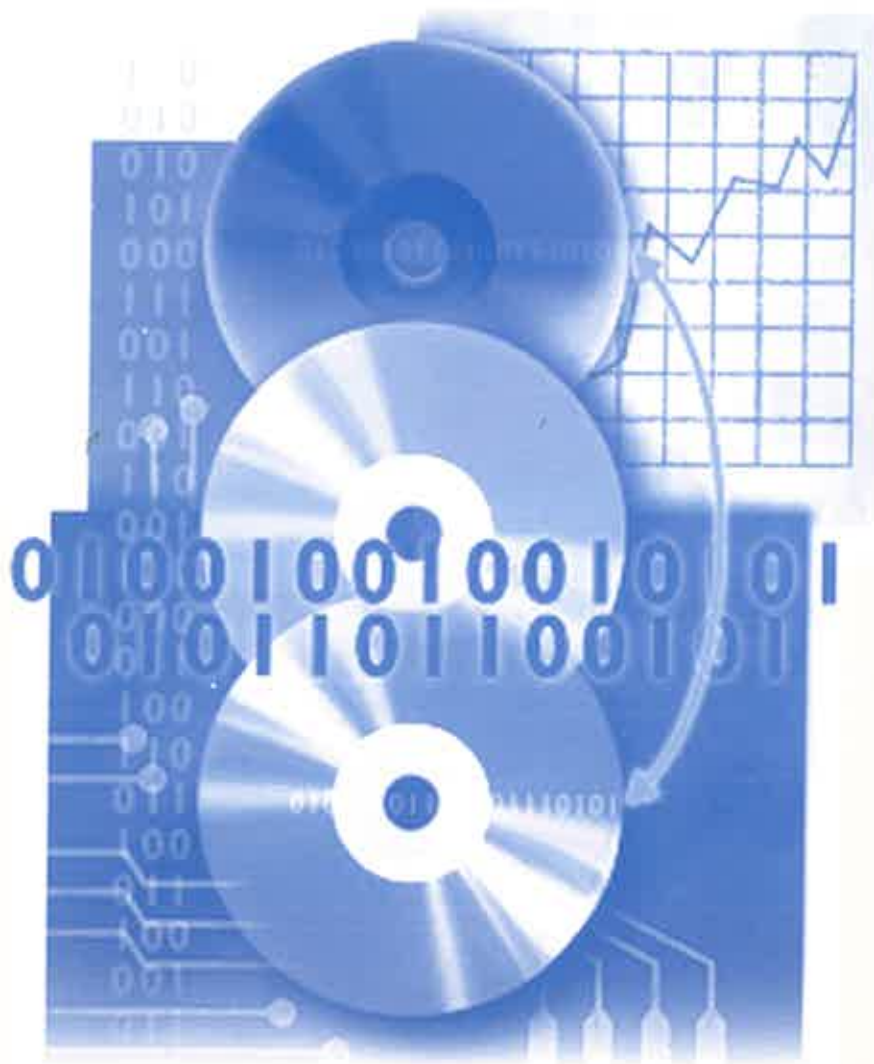
تازه‌های اطلاع‌رسانی و مهارت‌های اطلاع‌یابی

نشریه‌ای برای توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی

شماره ۲۴

ISSN: 1568-7980

نشریه دو ماهانه مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی

مسئول: دکتر بهروز مهرام

سرمدبیر: زهره عباسی

مدیر داخلی: سهراب درویش

نایب: زهرا قدمگاهی

طراحی و صفحه‌آرایی: حسام حریری

پست الکترونیکی: sdarvish@wali.um.ac.ir

متن الکترونیکی این نشریه در سایت کتابخانه مرکزی

قابل دسترس است: <http://c-library.um.ac.ir>

۸۷۸۹۲۶۳-۶ ۸۷۹۶۷۹۸-۹

همکاران این شماره:

محمود صدیقی- زهره عباسی- لادن قزلی طاهره معظمی

سمانه رحمانی

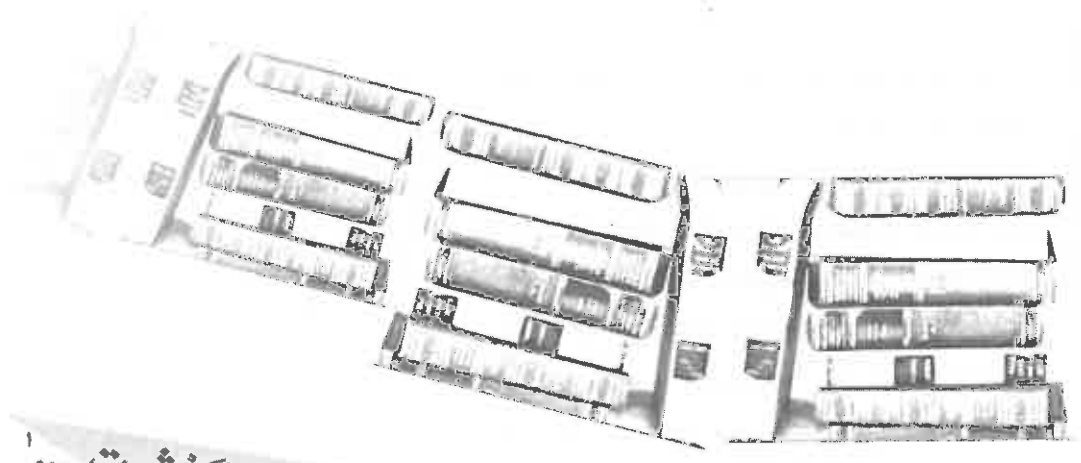

گروه‌های اطلاع‌رسانی و مهارت‌های اطلاع‌یابی
شماره ۲۴ آذرماه ۱۳۸۵

نیست استاد محمدعلی خاکساری نامش آنچنان با این مرکز گره خورده است که نه تنها سراسر دانشگاه فردوسی بلکه تمام کتابخانه‌های ایران نام یکی، دیگری را تداعی می‌نماید. بسیاری از اساتید امروز کتابداری افتخار شاگردی و یا همکاری با ایشان را داشتند. جای خالی استاد همه ارادتمندان وی به ویژه همکارانش را در این مرکز را به درد آورد. هر چند بغض‌ها در گلو ماند اما یاد و خاطره وی هر لحظه در جای‌جای این مرکز می‌شکفت و بر لبان جاری می‌شود که "خاکساری بی ترنم رفت".

بارها از منزلت والای کتابخانه و کتابدار و نقش آنها در توسعه فرهنگی سخن گفته شده است. واقف هستیم که هیچ کتابخانه‌ای بدون پشتوانه نیروهای انسانی دلسوز و فرهیخته نمی‌تواند پویایی لازم را داشته باشد و در توسعه فرهنگی نقش بازی کند. هر کتابخانه‌ای در طول حیات خود کتابداران دلسوز، فرهیخته و خلاق را به یاد دارد. مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه نیز در طی مدت ۲۵ سال که از تاسیس آن می‌گذرد و در فراز و نشیب‌های این سالیان همواره به پشتوانه کتابداران دلسوز مرکز در جهت پویایی و بالندگی پیش رفته است نیاز به معرفی

^۱ - زهره عباسی (دانشجوی دکتری رشته کتابداری و کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد)

عمر استاد همه در خدمت کتاب گذشت ...^۱

این قلم خود را در قِداره یاد و شأن استاد نمی‌داند، با این همه خدای را سپاس.

استاد محمد علی خاکساری^۱ از کتابداران برخاسته از خطه خراسان و ولایت قهستان و قاین سال ۱۳۲۱ خورشیدی است. خانواده سنتی و مذهبی که تحصیلات حوزوی را برای فرزند خویش پسندیده بودند. از اینرو وی در مکتب "مشهد" پرورش یافت و دوره مقدمات، سطح، خارج فقه و اصول را در این شهر گذراندید و در کسوت روحانیت درآمد. همزمان موفق به دریافت تصدیق مدرسی در علوم حوزوی از وزارت فرهنگ وقت گردید. در سال ۱۳۴۳ وارد دانشکده الهیات مشهد و سال ۱۳۴۹ در رشته

فلسفه و حکمت اسلامی فارغ التحصیل شد. از همان دوران دانشجویی بنا به علاقه شخصی با کتابخانه دانشکده الهیات همکاری نمود و مدت شش سال (۴۹-۱۳۴۳) کتابدار آن کتابخانه بود. در طی این فاصله زمانی دوره کتابداری به روش کنگره (LC) را در سال ۱۳۴۸ گذراندید.

کتابخانه مرکزی در سال ۱۳۵۰ تاسیس و استاد پس از خدمت نظام در ۱۳۵۳ همکاری خود را با این مرکز آغاز و به عنوان کتابدار فهرست نویس کتب فارسی و عربی، کتابدار مسئول فهرست نویسی کتب فارسی و عربی مشغول به کار شد. در سال ۱۳۶۹ سرپرست بخش فهرست نویسی فارسی و از سال ۷۲ تا خرداد ۸۵ که در شمار بازنشستگان قرار گرفت، به مدت ۱۳ سال "ریاست اداره خدمات کتابداری" را برعهده داشت. با ورود کتابداران متخصص در سال ۶۲ کتابخانه مرکزی جان

تازه‌ای گرفت و عصر "فهرستگانها" آغاز شد که حاصل آن چهار مجموعه ارزشمند چاپی به شرح ذیل است:

مجموعه اول شامل کتاب‌های فهرست شده سال‌های ۵۲-۶۳

مجموعه دوم شامل کتاب‌های فهرست شده سال‌های ۶۳-۶۴

مجموعه سوم شامل کتاب‌های فهرست شده سال‌های ۶۴-۶۷

مجموعه چهارم شامل کتاب‌های فهرست شده سال‌های ۶۷-۷۰

نقش استاد در تهیه و تنظیم این مجموعه‌ها روشن است. وی همواره این کار سترگ را می‌ستود و ارج می‌نهد و سالها بعد پس از اینکه جای "برگه‌دانها" به رایانه سپرده شد به عنوان قدردانی از همکاران خود اظهار می‌نمود: "از اینکه با انجام کارهای دستی خود، خوراک امروز رایانه را تامین کردیم، برخوردار می‌بالیم". حاصل عمر ایشان در کتابخانه مرکزی ثمرات فراوانی به همراه داشت که تربیت کتابداران ورزیده، آثار و تالیفات متعدد، برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های فراوان، تهیه جزوه‌های آموزشی، برقراری ارتباط با سایر مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های غیر دانشگاهی، سخنرانی‌ها و مقاله‌ها، تدریس در مراکز غیر دانشگاهی، آموزش کارورزان سطوح مختلف تحصیلی و همکاری در امور فهرست‌نویسی با بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس و حوزه‌های علمیه خراسان و کتابخانه‌های وابسته از جمله آن است. فعالیت‌های وی به عنوان چهره علمی کتابخانه مرکزی باعث معرفی هرچه بیشتر این مرکز در داخل مجموعه دانشگاه فردوسی و نیز سایر دانشگاه‌ها و مراکز علمی غیر دانشگاهی گردید.

با انتشار نشریه "تازه‌های اطلاع‌رسانی و اطلاع‌یابی" کتابخانه در تیر ۷۹ صمیمانه به همکاری پرداخت و حدود ۱۶ مقاله و گزارش در این نشریه ارائه داد. همچنین با

شروع مجدد فعالیت انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در مهر ۸۱ به عنوان عضو ثابت "هیأت مدیره شاخه خراسان" انتخاب شد و این همکاری تا هنگامی که سربرخاک تیره نهاد (مرداد ۸۵) ادامه یافت و موجب خدمات ارزنده ایشان به کتابداران این خطه گردید.

آثار ارزشمند استاد در تالیف و ترجمه نیز حائز اهمیت است. در خلال سال‌های خدمت در کتابخانه مرکزی از آنجا که پیشرفت این حرفه را منتهای آرزوی خود می‌دانست تا آنجا که در توانش بود در رفع کمبودهای آن کوشید و آثار و تحقیقات خود را در همین راستا عرضه نمود چنانکه ترجمه "تاریخ کتاب" وی از اولین نوشته‌ها در این زمینه است که به عنوان منبع معتبر علمی و قابل قبول جزو کتاب‌های درسی قرأر گرفت. فهرست کتاب‌ها و مقاله‌های برجای مانده استاد خاکساری که برخی از آنها حاصل همکاری مشترک می‌باشد به ترتیب تاریخ انتشار از نظر می‌گذرد:

۱. فهرست توصیفی انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد (از بدو تاسیس تا مهر ۱۳۶۳)، بانضمام انتشارات دانشکده‌ها و جهاد دانشگاهی مشهد، تهیه و تنظیم از محمدعلی خاکساری، رحمت الله فتاحی؛ زیر نظر غلامحسین جاوید کبیری. مشهد: دانشگاه فردوسی، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ۱۳۶۴.

۲. کتابشناسی خراسان، تهیه و تدوین محمدعلی خاکساری، مشهد: کنگره جهانی حضرت رضا(ع)، ۱۳۶۷.

۳. فهرست موضوعی کتابخانه بنیاد پژوهش‌های اسلامی ۶۸-۱۳۶۳. تهیه و تنظیم محمد جواد خندان، محمدعلی خاکساری، رحمت الله فتاحی و ... مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۶.

۴. مراتب العلوم. تصنیف علی بن احمد بن حرم‌اندلسی؛ تحقیق احسان عباس. ترجمه محمدعلی خاکساری. مشهد:

آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۶۹.

۵. تاریخ کتاب: از کهن ترین دوران تا عصر حاضر، سونددال؛ ترجمه محمدعلی خاکساری. مشهد: آستان قدس رضوی بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۲.

۶. کتابشناسی موضوعی کتابخانه بنیاد پژوهشهای اسلامی ۷۴-۱۳۶۹. تهیه و تنظیم محمد فهیم پور، محمدعلی خاکساری، با همکاری محسن ناجی نصرآبادی. مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۲.

۷. "مرجع شناسی". در: دوره کوتاه مدت کتابداری برای آموزش کتابداران آموزشگاهی با همکاری کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه مشهد. مشهد: اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان، مرکز آموزش ضمن خدمت مشهد، مجتمع آموزش فنی و حرفه‌ای شهید محمد منتظری ۱۳۶۹: ۱۵۲-۱۹۶.

۸. "رسالت کتابداران و اخلاق کتابداری". در: نخستین گردهمایی کتابداران دانشگاهی (بهمن ۱۳۷۰). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، ۱۳۷۰.

۹. "آشنایی با رده PIR: زبانها و ادبیات ایرانی و تصمیم گیری درباره کاربرد آن". در: مجموعه سخنرانی‌های ارائه شده پیرامون کتاب و کتابداری در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه فردوسی مشهد. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، دفتر دوم، پاییز ۱۳۷۲: ۲-۱۸.

۱۰. "کتابخانه رضوی". مجله مشکوه (ویژه نامه کنگره کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی)، ش ۴۷ (تابستان ۱۳۷۴): ۱۸۰-۱۸۲.

۱۱. "کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه فردوسی مشهد"، همان: ۱۵۵-۱۶۸.

خصوصیات و سجایای اخلاقی استاد:

تسلط به زبان عربی (آثار او گواه این مدعاست)، تحصیلات حوزوی، نسخه شناسی، تسلط بر احوال و آثار

رجال مذهبی و تاریخی به ویژه رجال خراسان، خط خوش (نسخ رانیکو می‌نوشت)، طبع شعر (قصیده غدیری، افطاریه)، واکاوی و پی‌گیری مسایل، روحیه کم‌کمرسانی (حتی در اموری که به او مربوط نمی‌شد) و جلب و جذب مخاطب وی را شخصیتی متمایز می‌ساخت. در انجام امور از هیچ کاری فروگذار نبود. جایگاه نمی‌شناخت از جابجایی کتابها تا انجام تکلیف درسی فرزندان همکاران و ترجمه متون برای دانشجویان. این قلم به یاد دارد شبی با وجود قطع برق در میان قفسه‌ها به دنبال کتاب می‌گشت تا فرزند یکی از همکاران بتواند تکلیف درسی فردای خود را آماده نماید! از دیدگاه او همیشه حق با مراجع بود و بس! در برابر سوال روح معلمی‌اش جلوه می‌آمد چنانکه ساعتها وقت خود را صرف یک مراجع می‌نمود و ابایی نداشت. کتاب برای استاد حرمت و قداست ذاتی داشت. چنین بود که خادم سپید موی زمان "وجین" اشک در چشم داشت و بغض در گلو... آخر او از جنس خودش و سنت بود از کتابداران کتابشناس.

هرچند گاهی به دلیل افراط و تفریط در امور افراد از گزند طنز تلخ او در امان نبودند اما روحیه حاکم بر ایشان یعنی "تواضع و مردم داری" آن را می‌پوشاند. استاد وجه غالب فلسفه اخلاقی خود را با زمزمه این بیت آشکار می‌ساخت:

چنان با نیک و بد خو کن که بعد از مردنت عرفی
مسلمانت به آب زمزمت شوید و هندو بسوزاند

سرنوشت جاحظ را دوست داشت و به گاه سخن نیز چنین فرجامی را برای خود آرزو می‌کرد. چنانچه در مقدمه اثر سونددال تلویحا به این موضوع اشاره می‌کند. "دانشمند مفلوج گرداگرد خود را دیواری از کتابهای حجیم و سنگین چیده بود که ناگاه آوار چرم و کاغذ فرو ریخت و پیر مرد زنده دل زیر بار کتاب مرد!" به بیان دیگر "اگر می‌خواهی به اوج برسی باید در کارت غرق شوی".

معرفی برخی پایگاه‌های دسترسی آزاد در اینترنت

دسترسی پیدا می‌کنید و با انتخاب گزینه search articles امکان جستجوی همزمان در بیش از ۶۸۵ مجله میسر می‌شود.

2- Biomed central Open access

www.biomedcentral.com

در این سایت به تعداد قابل توجهی از مجله‌های معتبر در حوزه‌های پزشکی، علوم زیستی و ... دسترسی خواهید داشت.

3- Public library of science

www.plos.org

این سایت مجله‌های دارای دسترسی آزاد در حوزه‌های پزشکی، علوم زیستی، ژنتیک را عرضه می‌کند.

4- Open access Journal in the field of education

aera-cr.asu.edu/ejournals

در این سایت که وابسته به انجمن پژوهشی آموزش و پرورش امریکاست تعداد زیادی از مجلات داوری شده و معتبر این رشته را می‌توان مورد جستجو قرار داد.

با توجه به اینکه تعداد انجمن‌ها و سایت‌هایی که به جنبش "دسترسی آزاد" می‌پیوندند در حال گسترش است، می‌توان با استفاده از موتورهای جستجوی عمومی و با جستجو کلیدواژه‌های "open access" و حوزه موضوعی مورد نظر به سایت‌های ارزشمندی از این نوع دسترسی پیدا کرد.

اینترنت بستری مناسب برای تبادلات علمی به شمار می‌رود. بسیاری از مؤلفین، نویسندگان و پژوهشگران مایل هستند اندیشه‌ها و حاصل پژوهش خود را به رایگان در اختیار استفاده کنندگان قرار دهند. مسأله مهمی که در رابطه با اطلاعات جستجو شده از اینترنت مطرح است میزان اعتبار و مستند بودن اطلاعات است. به همین دلیل جستجو گرانی که در پی یافتن مقاله‌های علمی معتبر هستند در بسیاری از موارد ترجیح می‌دهند از پایگاه‌های اطلاعاتی به جستجو بپردازند. که در اغلب موارد با دریافت هزینه اشتراک امکان پذیر می‌باشد. در حال حاضر جنبشی تحت عنوان "دسترسی آزاد" و با مشارکت انجمن‌های علمی معتبر و کتابخانه‌ها تلاش دارند مجلاتی را که به رایگان از طریق اینترنت قابل دسترس هستند مورد ارزیابی و داوری قرار داده و از طریق سایت‌هایی تحت عنوان سایت‌های دارای "دسترسی آزاد" به جستجوگران عرضه نمایند.

در این مقاله برخی از این پایگاه‌های اطلاعاتی دارای دسترسی آزاد معرفی می‌شوند.

1-Directory of open access Journals

www.doaj.org

در این سایت بیش از ۲۳۷۶ مجله در بسیاری از حوزه‌های موضوعی قابل دسترس می‌باشد. با انتخاب حوزه موضوعی به مجله‌های آن حوزه موضوعی

پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۱

<http://sid.ir>

با انتخاب گزینه پایگاه‌های منتخب امکان جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

emerald, Acspubliation, Elsevier, Black well synergy, ASME, Pubmed, ebsco, institute of physics, proquest, R S.C, Biomed central, Taylor and francis

نیز برای کاربران میسر می‌گردد.

در قسمت JCR که مربوط به گزارش‌های استنادی نشریات می‌باشد نیز امکان جستجو وجود دارد. به عنوان مثال کاربر می‌تواند مقالات و یا نویسندگان پر استناد در سال مورد نظر خود را شناسایی کند. می‌توان با استفاده از سرویس ارسال مقالات، مقاله خود را به هر کدام از نشریاتی که در این پایگاه موجود هستند، ارسال کرد. همچنین می‌توان از طریق فهرست الفبایی نیز به نشریات موجود در این پایگاه و نویسندگان مقالات دسترسی پیدا کرد. با انتخاب گزینه مقالات من هر تعداد مقاله ای را که از ابتدا تا انتهای جستجو در این پایگاه، انتخاب کرده‌ایم، برای ما فهرست می‌کند.

خبرهای علمی- پژوهشی هم بخشی از این پایگاه می‌باشد، که با انتخاب آن به بخش خبرهای علمی- پژوهشی سایت ایسنا متصل می‌شود.

هدف از تشکیل این پایگاه، ارائه روزآمد مقالات و گزارش‌های مختلف پژوهشی، اطلاعات مورد نیاز استادان، محققان، متخصصان و دانشجویان عنوان شده است. با انتخاب گزینه "درباره پایگاه" می‌توان به اطلاعاتی پیرامون این پایگاه اطلاعاتی دست پیدا کرد. به عنوان مثال از جمله خدمات عمده این پایگاه، دسترسی به متن کامل مقالات، معرفی و ارائه مقالات نشریات ایرانی نمایه شده در ISI عنوان شده است.

در قسمت وسط سایت، مکانی برای جستجو در میان ۳۲۶۷۵ عنوان مقاله فارسی در نظر گرفته شده است که امکان جستجوی ساده و پیشرفته را برای کاربران فراهم می‌آورد. در قسمت راهنمای کاربران به مراجعین آموزش داده می‌شود که چگونه بتوانند یک جستجوی موفق داشته باشند.

همچنین از طریق فهرست موضوعی نشریات هم می‌توان به مقالات مورد نظر خود دسترسی پیدا کرد. نشریات در شش زمینه موضوعی پزشکی، علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی، هنر و معماری تقسیم بندی شده‌اند و با انتخاب هر زمینه موضوعی، فهرست نشریات منتشر شده در کشور در همان حوزه مشخص می‌شوند.

^۱ - لادن قزلی (کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد)

دو مجموعه جهانی در زمینه شناخت "اقوام"

گستره و ساختار مجموعه

این دایره المعارف به دلیل تاکید بر "اقوام و گروه‌های قومی" بر اساس مناطق جغرافیایی تنظیم و سپس فرهنگ‌های هر ناحیه جغرافیایی به ترتیب الفبایی خود آمده‌اند. از این رو هر جلد از این مجموعه به یک منطقه و قاره اختصاص یافته است.

ساختار و تنظیم مطالب هر جلد:

در ابتدای هر جلد فهرست پدید آورندگان (Contributors) آن و نیز عنوان مقاله تالیفی هر نویسنده به همراه اسامی مترجمان آمده است. تاریخچه منطقه و نقشه‌های مربوط به پراکندگی اقوام نواحی مورد بررسی از این نظر که به دقت محل فرهنگ مورد نظر را مشخص

1- Encyclopedia of world cultures, David Levinson, editor in chief Boston, Mass : G.J Hall, 1991 -1996.

IOV : maps

در راستای مطالعات قومی و مردم‌شناسی مجموعه ده جلدی "دایره المعارف فرهنگ‌های جهان" با تلاش متخصصان موضوعی ۵۲ کشور و نظارت موسسه انسان‌شناسی فرهنگی ییل طی مدت ده سال (۱۹۸۷-۱۹۹۶) طراحی و تدوین شده است.

آمار جمعیت اقوام و گروه‌ها توسط نویسندگان تهیه و مربوط به سال ۱۹۷۰ م است واحدهای اندازه‌گیری در این گونه مجموعه جهانی بر پایه "نظام بین‌المللی" می‌باشد با این وجود در ابتدای هر جلد "جدول" تبدیل واحد در اختیار می‌باشد.

^۱ - محمود صدیقی (کارشناس مرکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد)

می‌نمایند حائز اهمیت می‌باشند. به طور کلی "خلاصه فرهنگ‌ها" و "فهرست‌های راهنما" عمده مطالب هر جلد را تشکیل می‌دهند.

۱. خلاصه‌های توصیفی فرهنگها (Cultural summaries)

خلاصه‌های توصیفی در واقع مدخل‌های دایره المعارف هستند که ترکیبی از اطلاعات انسان‌شناسی، تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و مذهبی (گذشته و حال) و عواملی است که در طول زمان باعث تغییر فرهنگ گروه‌ها شده است. خلاصه‌ها اطلاعاتی در مباحث ذیل به دست می‌دهند.

الف. نام فرهنگی (Culture name)

اسمی که از دیدگاه علوم اجتماعی به آن فرهنگ اختصاص یافته است و در این دایره المعارف مدخل می‌باشد.

ب. اسامی اقوام و ملل یا "قومیت‌ها" (Ethnonyms)

اسامی دیگر فرهنگ شامل نامهایی که توسط دیگران یا خود آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین این اسامی با املائی متفاوت ولی قابل قبول نیز آورده شده است.

ج. تعیین موقعیت (Orientation) شناسایی محل

فرهنگ و ریشه اقوام و ملل شامل محل فرهنگ، شناخت پیوندهای زبانی و توصیفی از محیط طبیعی آن

اساس خلاصه‌های مطالب مربوط به تاریخ و روابط فرهنگی، مسکن، اقتصاد و تجارت، تقسیم کار، نظام خویشاوندی (Kinship)، ازدواج و خانواده، دین و فرهنگ هر قوم را تشکیل می‌دهند. امضای نویسنده و فهرستی از انتشارات در خصوص فرهنگ‌های قدیم و معاصر در انتهای مقاله به چشم می‌خورد.

۲. فهرست‌های آخر هر جلد به ترتیب ذیل شامل پیوست، نمایه قومیت‌ها، واژه‌نامه و فهرست فیلم می‌باشد:

- پیوست (Appendix)

در این ناحیه توضیحی کوتاه در خصوص فرهنگ‌هایی که در متن به دلایل مختلف (تنوع، کوچکی و...) مدخل واقع نشده‌اند وجود دارد برای مثال در قسمت آفریقا حدود پانصد فرهنگ در قسمت اصلی نیامده است. همچنین اسامی مختلف فرهنگ‌ها نیز به مدخل‌ها ارجاع داده شده‌اند. (Sundi, see kongo)

- نمایه اقوام برای مراجعه به پیوست (Ethnonym index to appendix)

در این نمایه اقوام و گروه‌هایی الفبایی شده‌اند که مدخل نیستند. اما در پیوست (Appendix) توضیح مختصری در خصوص آنها آمده است. این فهرست استفاده‌کننده را به قسمت ضمیمه ارجاع می‌دهد. مدخل‌ها به صورت پررنگ تر (Bold) وارد شده‌اند.

- نمایه قومیت‌ها (Ethnonym index)

فهرست اقوام گروه‌های تحت پوشش همان جلد را شامل می‌شود. اسم قوم نام دیگر فرهنگ آن گروه به شمار می‌رود بنابراین احتمال دارد با نام "فرهنگ" یا "مدخل" دایره المعارف متفاوت باشد و یا طرز تلفظ آن فرق کند. همچنین امکان دارد این اسم را بیگانگان بر آن قوم نهاده باشند و یا اسامی گروه‌های عمده یک "فرهنگ" باشند که در هر صورت خواننده به مدخل راهنمایی می‌شود نام فرهنگ در قسمت رجوعی و محل الفبایی آن در نمایه به صورت پررنگ آمده است:

(قشقای) Turk - Qashqai

- واژه‌نامه (Glossary)

- شامل اصطلاحات علمی، تکنیکی و محلی خلاصه‌های توصیفی است

- فهرست فیلم‌ها (Film ography)

هر جلد شامل فهرستی از فیلم‌هایی است که در خصوص فرهنگ‌های مورد بحث فراهم شده است. این

فیلم‌ها چند راهنمایی دارد بنابراین اسامی مراکز پخش و قیمت فیلم می‌تواند به خواننده کمک بیشتری نماید.

چگونه از جلد نمایه (Index) استفاده کنیم؟

طراحی جلد نمایه مستقیماً خواننده را به مدخل مورد نظر هدایت می‌کند، همچنین امکان مقایسه فرهنگ را به راحتی فراهم می‌سازد. این فهرست شامل نمایه فرهنگ‌ها، قومیت‌ها و موضوع می‌باشد:

۱. نمایه فرهنگ‌ها براساس کشور (List of cultures by country)

در این قسمت کشورهای جهان الفبایی و در ذیل هر یک فرهنگ‌های متعلق به آن مشاهده می‌شود، به عنوان مثال زیر نام ایران حدود ۲۵ فرهنگ از جمله بختیاری، بلوچ، لر، قزلباش و غیره به صورت الفبایی دیده می‌شود.

۲. نمایه قومیت‌ها (Ethnonym Index)

در این بخش نام‌های دیگر فرهنگ (نام قوم یا اسم جایگزین) به صورت الفبایی آمده‌اند، مدخل‌ها پررنگ‌تر هستند و از نام‌های مختلف به آنها ارجاع داده شده است. حرف a زیر شماره هر جلد نشانگر آن است که این نام در قسمت ضمیمه (Appendix) همان مجله توضیح داده شده است. در جلد ششم حرف (R) مشخص می‌کند که مقاله در قسمت اول آن (Russia and..) می‌باشد و حرف (C) اشاره دارد که مقاله را در قسمت دوم این جلد (china) بیابید.

۳. نمایه موضوعی (Subject Index)

در بخش نمایه موضوعی، می‌توان موضوع‌های گوناگون را در فرهنگ متفاوت جستجو و مقایسه نمود به عنوان مثال مباحثی مانند ازدواج، شکار، نظام خویشاوندی و غیره و نیز ادیان و مذاهب در هر قوم و فرهنگ از طریق نمایه به سادگی قابل بررسی است. این مجموعه چهار

جلدی نیز تحت نظر موسسه انسان شناس فرهنگی (HRAF) و همکاری بیش از ۲۰۰ نویسنده از قاره‌های آمریکا و اروپا تألیف شده است در این دایره المعارف ۲۲۵ کشور جهان به صورت الفبایی مدخل واقع شده‌اند. فهرست عنوان‌های مقاله‌های هر چهار جلد به همراه سیاهه پدید آورندگان آن در ابتدای جلد اول آمده‌اند. نمایه موضوعی و فهرست تصاویر و نقشه‌ها برای کمک بیشتر به خواننده فراهم گردیده است. هر مدخل با تصاویر (سیاه و سفید) و نقشه همراه است. مطالب خلاصه‌های توصیفی تقریباً در زمینه موضوعی منبع پیشین است با این تفاوت که دایره المعارف فرهنگ‌های جهان بر اقوام و گروه‌های قومی تأکید بیشتری دارد، ولی این مجموعه کشورها و فرهنگ‌های آنان را مورد توجه قرار داد. تلاش می‌کند تنوع فرهنگی را در یک کشور مطرح کند. لذا مباحث سیاسی، اقتصادی، آموزش و پرورش، جمعیت و دین هر کشور مطالب عمده هر مدخل را تشکیل می‌دهند و مخاطبان آن می‌توانند عموم افراد جامعه، به ویژه پژوهشگران و مسافران باشند.

<http://afe.easia.columbia.edu>

با انتخاب یکی از دهها مدخل گوناگون نظیر فرهنگ، ادبیات، شعر، تمدن، علم و تکنولوژی و ... مجموعه داده‌های کامل را در این خصوص به دست آورید. این سایت در مواردی مجموعه گزارش‌های ویژه‌ای را نیز تدارک دیده است، به عنوان مثال با مراجعه به بخش مغولها در این سایت صفحه ویژه این قوم که به دلیل حمله‌های چنگیزخان هرجا به عنوان اقوام بربر شناسایی می‌شوند ظاهر می‌شود. در این صفحه سعی شده است با بررسی مسائلی همچون تاریخچه اقوام مغول، مغولهای چین، نقش مغولها در تاریخ جهان، چهره‌های برجسته قوم مغول و نحوه زندگی این گروه از ساکنان شرق آسیا به این سوال پاسخ دهد که آیا این قوم به راستی وحشی بوده‌اند؟ طراحی زیبایی صفحات سایت باعث می‌شود علاقمندان بتوانند بدون خستگی به مطالعه مطالب بپردازند.

یکی از شگفتی‌های عصر ارتباطات توانایی فوق‌العاده آن برای آسان کردن ارتباطات مردمان جهان است یکی از سرزمین‌هایی که برای بسیاری از مردمان جهان هنوز هم در پرده‌ای از راز و رمز باقی مانده است، سرزمین‌های جنوب و شرق آسیاست جایی که امپراتوری‌های کهن چند هزار ساله با جلوه‌های بی نظیری از فرهنگ و تمدن در کنار هم قرار گرفته‌اند، نقش کلیدی در تاریخ بازی کرده‌اند. شاید به همین دلیل دانشگاه کلمبیا بخشی از پایگاه اینترنتی خود را به بازشناسی این موارد اختصاص داده است که از طریق نشانی اینترنتی زیر قابل دسترسی می‌باشد.

<http://afe.easia.columbia.edu>

در قسمتی از صفحه اول این سایت خط زمانی تحول تاریخی این نواحی وجود دارد. در بخشی دیگر می‌توانید

^۱ - طاهره معظمی (کتابدار مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی دانشگاه فردوسی مشهد)

ویکی پدیا (Wikipedia) بزرگترین دایره المعارف رایگان در وب^۱

تازه ای را به اطلاعات موجود بیافزاید، البته اعضای اصلی گروه نیز بر عملکرد کاربران نظارت کامل داشته و اشکالات را سریعاً اصلاح می‌نمایند.

با توجه به چنین آزادی عملی در ارائه مقالات، تدابیر خاصی نیز باید جهت کنترل کیفیت مقاله اتخاذ شود که شاخص نمودن مقالات قوی علمی و قابل اطمینان از آن جمله است، به طوریکه به راحتی بتوان این مقالات را بازیابی نمود و به مطالب آنها استناد کرد. گاهی نیز فشارهای گروهی مطالب داخل اجتماع ویکی باعث راه اندازی بخش‌های جدید و مجزای آن می‌شود، مثلاً وجود نقل قول‌های (quotes) بسیار زیاد در داخل مقالات موجود، باعث راه اندازی [wikiquotes](#) و یا ذکر عناوین کتابهای مختلف باعث پیدایش [wikibooks](#) شده است. طی بررسی‌های انجام شده در ویکی پدیا نوع خاٹ مقالات مربوط به وقایع روز و در حال جریان بیشترین ترافیک مطالعاتی را به خود اختصاص داده اند، این توجه عمومی عامل اصلی به روز شدن لحظه به لحظه ویکی پدیا و درج مقالات مربوط به آخرین اتفاقات و تغییرات دنیا در آن می‌باشد. نسخه‌های مختلف ویکی پدیا به زبان‌های مختلف از جمله فارسی وجود دارد. در نهایت مقالات موجود در ویکی پدیا دارای پیوندهای قابل استفاده و مفید است و هر وقت درباره موضوع خاصی اطلاع چندانی نداشتید، بهترین و سریعترین منبع بازیابی اطلاعات برای شما ویکی پدیا خواهد بود.

آیا تاکنون به سایت www.wikipedia.org گذری داشته اید؟ یا از آن استفاده نموده اید؟^۱

ویکی پدیا بزرگترین دایره المعارف online رایگان در دنیای وب است، که همه موضوعات را می‌توان در آن یافت، نسخه انگلیسی ویکی تا این زمان به عنوان کاملترین و بزرگترین بخش این دایره‌المعارف شمرده می‌شود. دو سال پیش از پیدایش ویکی پدیا، طرح دیگری به نام [nupedia](#) در دست تهیه بود، یهنی یک دایره‌المعارف رایگان که کاربران داوطلب آن را می‌نوشتند و منشا اصلی آن را باید علاقه و توجه عموم به اطلاع از وقایع روز دانست، اما نوشتن و ویرایش مطالب در [nupedia](#) بسیار مشکل بود و این موضوع بهانه ای شد برای استفاده از نرم افزار ویکی.

در این نرم افزار سعی شده تا بیشتر نیازهای مردم، من جمله ویرایش راحت تر و اطلاعاتی سازمان یافته تر و کاربردی تر در نظر گرفته شود، تیم نگارش ویکی پدیا شامل تمامی کاربران آن است که شاید نوشتن تفریحی برای یک دایره‌المعارف را سرگرمی لذت بخشی بدانند، به نوعی که تقریباً سایت توسط آنها مدیریت می‌شود و این ویژگی اصلی ویکی پدیاست که به صورتی طراحی شده تا هر کسی بتواند به یکی از نویسندگان مطالب آن تبدیل شود و مقاله ای جدید درباره موضوعی خاص به این دایره‌المعارف اضافه کند، یا اینکه مطالب موجود را ویرایش و موارد نادرست آن را تصحیح نماید و یا موارد

^۱ - سمانه رحمانی (کارشناس کتابداری و سرپرست کتابخانه مرکزی دانشکده هنر نیشابور)

